

DOI 10.47649/vau.2020.v59.i4.07

MPHTI 14.25.09

УДК 372.881

А.Е.Калдыбекова¹, Н.С.Касымбекова¹

¹Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті
Нур-Султан қ., Қазақстан Республикасы
E-mail: k.altynail6@gmail.com

ЖОО-ДА ШЕТ ТІЛІ САБАҒЫНДА АУДИОВИЗУАЛДЫ МӘТІНДІ ҚОЛДАНУ

Бұл мақалада ЖОО-да шетел тілі ретінде ағылшын тілі сабақтарында аудиовизуалды көрнекілікті пайдалану мәселесі қарастырылады. Аудио-/бейнематериалдарды іріктеу қағидаттары, коммуникативтік және кәсіби құзыреттілікке сәйкес олармен жұмыс істеу міндеттері мен әдістері сипатталған. Аудиовизуалды оқу құралдары оқу процесінің бір бөлігі болғандықтан, оларда арнайы таңдалған, сонымен қатар шет тілі сабағында қолдану мақсатында құрылған әдістемелік өңделген материал бар. «Аудиовизуалды оқу құралдары» мен «техникалық оқыту құралдары» ұғымдарының салыстырмалы түрде бірігуіне байланысты, ақпарат берудің және зерттелетін материалды көрсетудің жаңа техникалық құралдары пайда болады, ал бұл осы тақырыпқа үнемі назар аударуды қажет етеді.

Мақалада тілдік емес университетте білім алушылардың аудиовизуалды мәтінді қолданудың дәстүрлі жолдары мен тәсілдеріне шолу жасалады. Аудиовизуалды мәтіндер интерактивтілік дәрежесі бойынша (интерактивті, интерактивті емес мәтіндер), функционалды бағдарда (ақпараттық, апелляциялық, көркем мәтіндер), жанр, презентация арнасы (видео мәтіндер, фильм мәтіндері, телемәтін, медиа мәтін), презентация нысаны (толық мәтін, серия, фрагмент) және дидактикалық мақсат (оқыту, бақылау) презентация формасы сияқты критерийлерге сәйкес мәтіндерді санаттарға бөлуді болжайды. Бұл әдістер өзінің тиімділігін дәлелдеді, бірақ олар жаңа технологиялар мен оқыту құралдарымен толықтырылуы керек. Шет тілдерін оқыту теориясы мен әдістемесінің дамуы студенттерде коммуникативті-балама дағдыларын қалыптастырудың жаңа құралдарын іздеуге әкелді. Осындай құралдардың бірі – аудиовизуалды мәтін, оның құрылымы екі гетерогенді бөліктен тұрады – ауызша және вербальды емес, екі байланыс арнасы арқылы жүзеге асырылады-визуалды және аудио.

Негізгі сөздер: аудиовизуалды мәтін, білім алушы, әдіс, оқыту, инновация, тіл, аудиовизуалды оқу құралдары (АВОК).

Қоғамдық санадағы өзгерістер әсерінен шет тілдерін оқыту процесінде жаңа білім беру технологияларын енгізу қажеттілігі туындады. Әсіресе COVID-19 қазақстандықтардың өмір салтын біршама өзгертті. Оқушылар мен жоғарғы оқу орнындағы білім алушылар наурыз айынан онлайн оқуға көшті. Коронавирустың таралу қаупін азайту мақсатында студенттермен қашықтықтан жұмыс істеуге мәжбүр болған білім беру ұйымдары қашықтықтан оқыту технологияларын қолдана отырып «онлайн оқыту» деп аталатын бағдарламаның тиімділігін бағалау және бұл айырмашылықты білу үдерісінде. Оқытушылар білім беру үдерісін қашықтықтан оқыту технологиялары арқылы электронды мазмұн мен білім беру ортасында білім алушылар мен оқытушылар үшін қол жетімді байланыс құралдары мен электрондық мазмұнды жеткізудің әртүрлі әдістері негізінде ұйымдастыру үдерісінде. Соның бірі оқыту барысында жаңа инновациялық құрылғыларды пайдаланып, білім алушылардың оқуға деген құштарлығын арттыру.

Телекоммуникациялық және желілік құралдар ақпаратты игеру тәсілдерін өзгертеді, әртүрлі қызмет түрлерін интеграциялаудың жаңа перспективаларын дамытады, осылайша қазіргі кезеңде оқытудың маңызды мақсаттарына қол жеткізуге ықпал етеді. Жаңа

ақпараттық технологиялар зияткерлік және инновациялық білім беруді дамытуға бағытталған педагогикалық студенттің шығармашылық әлеуетін шешуге мүмкіндік береді.

Жаңа білім беру шеңберінде жаңа ақпараттық технологияларды белсенді енгізу болжанып отыр, аудиториялық және аудиториядан тыс оқу процесіне технологияларды енгізу тұлғаларды тез үйренуге ықпалын тигізеді. Қазіргі уақытта білім беру жүйесін дамытудың екі үрдісі бар - дәстүрлі және инновациялық. Дәстүрлі білім берудің басты мақсаты - бұл адамзат жинаған білім мен тәжірибені олардың мақсаттары үшін беру, әртүрлі қызмет түрлерінде одан әрі пайдалану. Инновациялық білім сипаттағы өзгерістерді есепке алуға негізделген жеке тұлғаға қойылатын әлеуметтік талаптар және жеке тұлғаның өзгерген рөлі шінде сөзсіз болатын әлеуметтік даму. Қазіргі заманның басты міндеті инновациялық білім беру сапасын дамыту. Сақтау және дамыту үшін адамға да, қоғамға да қажет тұлғаның шығармашылық әлеуетін, жеке тұлғаны әлеуметтік қамтамасыз ету, сондай-ақ өзін-өзі тиімді жүзеге асыру болып табылады. Оқытудың инновациялық технологиялары білім беру парадигмасында жаңа өмірді жүзеге асыратын құрал ретінде қарастырылады.

Аудиовизуалды оқу құралдары (АВОҚ) (лат. Audire-есту және visualis-көру) – ол техникалық құралдардың ерекше тобы, оқу үрдісінде кеңінен таралған оқу үшін арналған экрандық және дыбыстық құралдарды қамтитын көру және есту ақпаратын ұсыну деп те атай аламыз. Әдістемеде АВОҚ дәстүрлі түрде техникалық және техникалық емес болып бөлінеді. Техникалық емес АВОҚ-ға үлестірмелі және демонстрациялық дәстүрлі оқыту құралдары кіреді. Техникалық АВОҚ оқу процесінде кеңінен қолданылады. Олар көбінесе шетел тілі сабақтарда қолданылады. Аудиовизуалды қосымшалар заманауи оқу-әдістемелік кешенде ажырамас бөлікке айналады. Аудиовизуалды оқыту оқу құралының бөлігі болғандықтан процестер арнайы таңдалған, сонымен қатар шет тілі сабағында әдістемелік қолдану мақсатында жасалған өңделген материал болып табылады.

Мұндай құралдар оқу бағытының ең керек құралы деп аталады. Алайда көптеген оқытушылар әртүрлі материалдарды пайдаланады (радиохабарлар, деректі немесе көркем фильмдер және басқалар табиғи бұқаралық ақпарат құралдары), олар оқу бағыты емес қосымша құралдар болса да оқу процесіне кіреді. АВОҚ-ның бірнеше классификациясы бар. Жіктеп көрсетіп өтер болсақ:

Таб.1

АВОҚ-ның классификациясы

Бұл (таб.1) АВОҚ-ның классификациялық бағыттары бойынша қандай мысалдар жатқызатынымызды айтып өтер болсақ.

1. Көрнекті құралдар - суреттер, кестелер, сызбалар, шығармалардан репродукциялар суреттер, транспаранттар, диафильмдер, диапозитивтер, бейнефильмдер.

2. Есту құралдары - радиохабарлар, кассетадағы жазбалар, дискідегі жазбалар

3. Аудиовизуалды - кино, теле-және диафильмдер дыбыс сүйемелдеуімен, компьютерлік бағдарламалар жатқызамыз.

Шет тілі сабағында аудиовизуалды құралдарды қолдану процесті әр түрлі етеді, білім алушылардың ынтасын арттырады, олардың әртүрлі психикалық процестерін, танымдық белсенділігін, сонымен қатар пәнге деген қызығушылығын арттырады. Бейне-бұл сөйлеу әрекетінің өнімді түрлерін дамытудың тиімді құралы, сонымен қатар өткен лексикалық, грамматикалық және фонетикалық материалдарды бекіту, білім алушылардың сөздік қорын кеңейту, рецептивті дағдыларды қалыптастыру, сонымен қатар сабақта табиғи тілдік орта құру әдісі.

Инновациялылық қазіргі заманның барлық буындарына білім беру жүйесінде, сонымен қатар ұйымның жаңа нысандарын қолдануда, жоғары оқу орындарында шет тілдерін оқыту процесінде яғни қазіргі заманның барлық буындары үшін ерекше орын алады. Бәсекеге қабілеттілік және әртүрлілік өлшемдеріне сәйкестік ұсынылатын қызметтер оқыту мазмұнындағы өзгерістерді талап етеді. Қазіргі таңда шет тілін жетік меңгерген маман көптеген мүмкіндіктерге ие, сонымен қатар осы қабілетінің арқасындаоның зерттеу саласындағы жетістіктері және одан әрі ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу, сондай-ақ кез-келген ғылыми проблеманы дамытуға қосқан үлесі зор. Адамның сөйлеу және сөйлеу қабілетін қабылдау және өңдеу қабілеті көрнекі ақпарат оны алуға және өңдеуге мүмкіндік береді, есту-көру синтезі арқылы жүзеге асырылады. Шет тілдерін оқыту әдістемесіндегі тұтас бағыттың негізі және аудиовизуалды құру және дамыту үшін шет тілдерін оқыту әдістері негіз болады. Жоғарыда айтылғандар жылдам дамуына қарамастан және компьютерлік оқыту технологияларын енгізу, дәстүрлі оқытудың техникалық құралдары негізгі құралдар болып қала бермейді, бірақ жаңа қосымшаны тауып, жаңа дамуға мүмкіндік береді.

Мотивациялық сала-бұл күрделі және икемді механизм, оны дұрыс ұйымдастырумен тиімді басқаруға болады. Тілді қолданудың практикалық дағдыларын дамыту үшін мұғалім үнемі мотивацияға назар аударуы керек. Сонымен бірге білім алушылардың эмоционалды саласын тарту қажет, бұл жалпы қарым-қатынас үшін маңызды импульс болып табылады. Аудиовизуалды көрнекі құралдарды пайдалану шетелдік құзыреттіліктің мотивациялық негізін қалыптастыруға және дамытуға ықпал етеді, мотивацияны сәтті қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық алғышарттарына сәйкес келеді, яғни эмоционалды салаға әсер етеді және осылайша оқуға деген ынтаның қалыптасуына ықпал етеді.

Ағылшын тілін оқытудың осы кезеңінде тиімділікті арттыру мәселесі ең өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Сонымен қатар, тілдік емес мамандықтар студенттерінің ағылшын тілін үйренуге оң ынтасын қалыптастыру маңызды рөл атқарады, өйткені ағылшын тілі олар үшін мамандандырылған емес. Демек, студенттердің қызығушылығын арттыру және өзін-өзі тәрбиелеу мен өзін-өзі дамытуға ынталандыру қажет. Бұл міндетті жүзеге асырудың бір тәсілі-ағылшын тілін оқытудың аудиовизуалды құралдарын пайдалану. Аудиовизуалды құралдарды қолдану нәтижесі білім алушылардың сөйлеуін дамыту және түзету, фонетикалық дағдыларын жақсарту болып табылады. Оқытудың аудиовизуалды құралдарын ұтымды пайдалану ағылшын тілі сабақтарында бастапқы және жоғары деңгейде шет тілдік ортаның жетіспеушілігін өтеуге көмектеседі.

Копылова В.В. өзінің «Ағылшын тілі сабақтарындағы жобалық жұмыс әдістемесі» атты еңбегінде былай деп жазады: «танымдық белсенділікті қалыптастырудың бір тәсілі-оқу процесінде ақпараттық-коммуникативтік технологияларды белсенді қолдану. Жаңа

технологияларды қолдану мүмкіндіктері айтарлықтай кеңейді. Бүгінгі таңда компьютер мен компьютерлік бағдарламалар тілдік білім берудің ажырамас бөлігі болып табылады» [1, 196].

Бұл ағылшын тілін үйренуге деген мотивациямен байланысты мәселе, ол тілдік емес мамандықтардың студенттерін оқытуда маңызды болып табылады. Мұғалім ағылшын тілін үйрену қызықты болуы мүмкін екенін көрсетуі керек. Көптеген тәсілдері ағылшын тіліндегі сабақты әртараптандыру, олардың бірі - аудиовизуалды оқыту құралдарын қолдану. Оқытудың аудиовизуалды технологиялары оқытудың аудиовизуалды құралдарын пайдалануға негізделген қызметматериалмен жұмыс болып табылады. Басқаша айтқанда, бұл бейнелерді ағылшын тілінде қарау тіл, диалогтарды тыңдау, сонымен қатар компьютерлік бағдарламаларды қолдану материалды ұсыну және білімді бақылау. Ю.И. Верисокин: «аудиовизуалды форма – бұл назар аударуды ғана емес, оқу іс-әрекетінің тиімді нысаны білім алушылардың тыңдау және тыңдау дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. сөйлеу, өйткені экраннан шыққан шетелдік дыбыстық қатардың визуалды тірегінің мағынасын толық және дәл түсінуге көмектеседі» [2, 316].

Аудиовизуалды оқу құралдары - бұл оқу процесінде кеңінен қолданылатын техникалық оқу құралдарының арнайы тобы, оның ішінде экрандық және аудио-құралдар. Аудиовизуалды ақпарат құралдарына бейнефильмдер, кинофильмдер, диафильмдер, транспаранттар, баннерлер, грампластинкалардағы жазбалар мен магниттік лентадағы жазбалар, білім беру радио және теледидар хабарлары, аналогтық немесе цифрлық жеткізгіштердегі аудиожазбалар, электронды презентациялар, тәрбиелік роликтер жатады. Аудиовизуалды құралдар студенттерді ғылымның, техниканың, өндіріс пен мәдениеттің заманауи жетістіктерімен, тікелей бақылау, әлемнің ең алыстағы уақыттары мен жерлеріне, ғарышқа ауысу, құбылыстармен таныстыру, материяның қойнауына ену (көпфильмді), құбылыстарды көзбен көріп, теориялық тұрғыдан түсіндіруге мүмкіндік береді.

Сабақта қолданылатын аудиовизуалды оқу құралдарының әрқайсысының (аналогтық немесе цифрлық тасымалдағыштағы дыбыстық жазба, электронды презентация, телевизиялық хабар, оқу видеосы, фильм, видео) оқу үдерісіне тигізер әсері мол.

Аудиовизуалды оқыту құралдарының белгілі бір жіктелуі бар. Білім берудегі аудиовизуалды құралдардың функционалдық мақсаты: оқу ақпаратын беру, білімді бақылау, жаттығу, оқыту және өзін-өзі оқыту, көмекші, аралас [5, 296]. Сабақтарда аудиоматериалдар мен бейнематериалдарды пайдалану тілдік емес мамандықтар студенттеріне арналған ағылшын тілін білім алушылардың қызығушылығы, оқу процесінің тиімділігі, сондай-ақ бұл тікелей зерттелетін пәнге қызығушылықты сақтауға көмектеседі, өйткені сабақта қолайлы психологиялық атмосфераны құруға ықпал етеді, оқушылардың белсенділігін арттырады.

Аудиожазба. Дыбыстық құралдарға (аудио жазбалар) мыналар жатады:

Фондық құжаттар;

Фоно-рестоматика;

Фонодиктанттар;

Музыкалық жазбалар.

Дыбыстық жазбаның дидактикалық мүмкіндіктері оларды оқытуда қолданудың үш бағытын бөліп қарастыруға мүмкіндік береді:

1. ақпаратты жазуға және көбейтуге;

2. Практикалық жұмыстармен ұштастырылған;

3. Оқушыларға психологиялық-педагогикалық әсер ету құралы ретінде.

Аудиожазбаны диктант жүргізу, оқушылардың жауаптарын жазу, экрандағы нұсқаулықтарды дубляждау және сабаққа арналған музыка үшін пайдалануға болады.

Аудиофайлда өткен тақырыптар немесе сабақтан қалған оқушыларға көмектесетін оқу материалдары болуы мүмкін. Осылайша, аудио жазбаның мазмұны әртүрлі болуы мүмкін, сондықтан оның дидактикалық функциялары да әртүрлі.

Электронды презентациялар. Презентацияны қарау кезінде студенттердің білімі жүйеленеді, ал слайдтар сауалнама барысында экрандағы дидактикалық материал ретінде қызмет етеді. Көрсетілген кездегі презентациялар бүкіл сыныпқа айқын көрінетін, суреттің презентациясының дидактикалық функциясын анықтайтын, өте кеңейтілген бейнені береді: бұл тек ақпарат көзі емес, сонымен қатар белгілі бір дәрежеде оның түріне және мақсаттарына сәйкес сабақтың белгілі бір ұйымдастырылуын анықтайтын материалдық негіз болып табылады.

Презентацияларды әртүрлі параметрлер бойынша жіктеуге болады:

Иллюстрациялық және проблемалық;

Фрагментті және тұтас;

Ағылшын тілі сабақтарында жаңа технологиялардың дамуымен ұсынылған тапсырмалардың түрлері де өзгереді. Осылайша, жоғарыда аталған құралдарды ағылшын тілі сабағына қосуға, пайдалануға болады. Мұғалім тапсырмаларды сәйкес таңдау керек екенін есте ұстауы керек, өйткені бұл әдіс білім алушылардың білім деңгейі, олардың лексикалық және грамматикалық дайындығына әсер етеді. Шынайы бейнематериалдарды талдағаннан кейін, аудиовизуалды оқытудың бұл түрі нақты контексте тіл мен сөйлеудің көптеген үлгілерін (екпіндер, арнайы және жалпы лексика, идиомалар және т.б.) ұсынады деп айтуға болады. Бұл материалдар оқу мақсаттары үшін арнайы бейімделмеген, бұл олардың құндылығы. Бейне шет тілі мәдениетімен танысуға және оны түсінуге мүмкіндік береді.

Аудиовизуалды құралдарды жүйелі және ұтымды пайдалану оқу процесінің тиімділігін қамтамасыз етеді. Сондықтан әдістемеде оқыту жүйесіндегі бейнелерді қолдана отырып, сабақтың орны және осындай сабақтардың жиілігі нақты анықталған. Шетелдік әдіскерлер бейне медианы кем дегенде екі аптада бір рет қолдануды ұсынады. Бейнені пайдалану сабағы 45-тен 60 минутқа дейін созылуы мүмкін. Ұзақтығы бойынша қысқа бейнефрагменттерге (30 секундтан 5-7 минутқа дейін) артықшылық беріледі, оларды көрсету бір сағат бойы білімалушының қарқынды жұмысын қамтамасыз ете алады. Бұл ақпараттың тығыздығы мен қанықтылығы сияқты бейнематериалдардың өзіндік ерекшеліктеріне байланысты. Осы ерекшелікке байланысты қарқынды оқыту үшін қысқа үзінді қолданған дұрыс [6, 626].

Бейнені сәтті пайдалану шет тілін оқыту процесінің барлық кезеңдерінде кепілдендірілген [6, 636]:

1) нақты жағдайлар контекстінде тілдік материалды таныстыру үшін;

2) қарым-қатынастың әртүрлі жағдайларында тілдік материалды бекіту және жаттықтыру үшін;

3) ауызша-тілдік қарым-қатынас білігін дамыту үшін;

4) оқушылардың мәдениетаралық құзыреттілікті меңгеруі үшін

Бейнені сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін оқытуда, әсіресе сөйлеуді есту және сөйлеу арқылы қабылдауды үйретуде, сонымен қатар тілдің аспектілерін үйретуге арналған жаттығуларда қолдануға болады. Бейне фонетикалық жаттығулар қолданылатын

оқу фильмі кезінде де, кез-келген басқа бейнені қарау кезінде де есту және сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға және жетілдіруге көмектеседі. Түпнұсқа бейнені қарау кезінде фонетикалық нормалар түпсана деңгейінде есте сақталады, ағылшын және американдық тіл нұсқаларының, аймақтық екіпіндер мен диалектілердің айтылу нормаларындағы айырмашылықтарға назар аударылады.

Қазіргі әлемде шет тілдерін оқыту коммуникативті бағытқа ие, сондықтан бейне сөйлеу мен шет тілін үйренудің ерекше құралы болып табылады. Бейне көрнекі ақпаратты қолдана отырып ұсынылған және коммуниканттардың сөйлеу сөздерінің сипатын, атап айтқанда: олардың әлеуметтік мәртебесін, сипатын анықтайтын әртүрлі әлеуметтік-лингвистикалық факторларды ескере отырып, шетелдік қарым-қатынасты үйретуге мүмкіндік береді:

- видеофрагментті дыбыссыз көру және әңгімелесушілердің қайда екендігі, олардың арасындағы қарым-қатынас, күйдегі айырмашылықтар туралы сұрақтарға жауап беру;

- білім алушылардың бейнефрагментті дыбыссыз қарауы және карточкада ұсынылған екі диалогтың қайсысы (ресми немесе бейресми) оған сәйкес келетінін анықтауы.

- қарым-қатынас, қарым-қатынастың кеңістік-уақыттық шарттары және т. б. сөйлеуді үйрету үшін келесі жаттығуларды қолдануға болады.

Жалпы аудиовизуалды құралдармен жұмыс істеу әдістерінің жиынтығы және оны практикада қолдану нәтижелері ұсынылды. Бұл бағыт бойынша мектеп оқушылармен бірге жоо-дағы білім алушыларға дейін қолданылу аясында қарастырылды, бейне материалдар мен басқа да АВОҚ көмегімен шет тілін оқыту бұл процесін мұғалім қатаң қадағалап, кезең-кезеңмен өткен кезде ғана сәтті болады. Жалпы нәтижелері бейнеклиптер мен басқа да АВҚО-лар шынайы материалды таңдау критерийлерін сақтай отырып, сөйлеу дағдыларын дамытудың және мақсаттар мен міндеттерді ескере отырып, оған арналған әдістер мен жаттығулар жиынтығын әзірлеудің тиімді құралы екенін көрсетеді.

Аудиовизуалды құралдар оқыту процесінде ерекше орын алады, олар оқу процесін ұйымдастырудың басқа техникалық құралдары арасындатындаушыларға ең көп оқыту әсерін, зерттелетін материалды бейнелі қабылдауды және оның көрнекілігін қамтамасыз ету және есте сақтау үшін ең қол жетімді құрал болып табылады.

Аудиовизуалды дидактикалық ерекшеліктерді бөліп көрсетуге қажет оқыту құралдары:

- жоғары ақпараттылық;
- оқу ақпаратын ұтымды ұсыну;
- динамикадағы зерттелетін құбылыстардың сипаттамасы;
- шындықты бейнелеудің реализмі.

Жоғарыда айтылғандар келесі маңыздыларды жүзеге асыруға ықпал ететін дидактикалық принциптер: мақсаттылық принципі; өмір сүру принципі; көрнекілік принципі; позитивті құру принципі; шет тілдерін оқыту процесінде эмоционалды фон.

Оқытудың аудиовизуалды құралдарын тиімді пайдалану, оқыту сапасын арттыруға мәнерлілік және көрнекі-есту бейнелерінің ақпараттық тұтастығын қарым-қатынас және қоршаған ортаны инклюзия жағдайларына модельдеу. Мысалы, дыбыстық кинофильмдерді, телебағдарламаларды қолдану кезінде, дыбыстық және жазбаша сөз, музыка, бейне жазбалар-дыбыстық бейнені жасауға қатысады.

Осы экспрессивті сериялардың барлығын синтездеу оларды өте күшті етумен қатар оқыту мен тәрбиелеудің тиімді құралы бола алады. Бұл ретте сабақтарда көрнекіліктің

дидактикалық принципі, мүмкіндігі сәтті жүзеге асырылуда, оқытуды дараландыру және оның ішінде жаппай қамтубойынша сабақтардың мотивациялық аспектісі күшейтіледі.

Қазіргі әдістемеде аудиовизуалды екі тарапқа бөліп қарастарады, яғни оқыту құралдары (сабақтарға арналған құралдар) және техникалық құралдар (оқу құралдарын көрсетуге арналған техникалық құралдар). Жабдыққа кинопроекторлар, интерактивті тақталар кіреді, бейнемагнитофондар, радио тораптар, теле және бейне студиялар. Ерекше топтылингфондық құрылғылар (тілдік зертханалар), сондай-ақ компьютерлер. Шетел тілін оқытудың аудиовизуалды құралдары қазіргі кезеңге мыналар кіреді:

- Фонограммалар: фоножазбалардың барлық түрлері, фонотесттер, фоножазбалар
- мәтіндер, әңгімелер, аудио сабақтар және аудио дәрістер.
- Бейнеөнім: бейнефрагменттер, бейнесабақтар, бейнефильмдер,
- бейне дәрістер, тақырыптық слайдтар.
- Компьютерлік оқу құралдары: электрондық оқулықтар,
- оқулықтар, оқу құралдары, анықтамалықтар, сөздіктер, қолданбалы Оқу

құралдары,

- бақылау бағдарламалары, тесттер және оқу ойындары.
- Интернет: желілік мәліметтер базасы, бейнеконференциялар,
- бейнетрансляциялар, виртуалды семинарлар, телеконференциялар
- арнайы тақырыптық форумдар, телекоммуникациялық жобалар.

Интернет, үлкен ақпараттық және дидактикалық шет тілді оқу процесінде баға жетпес қызмет көрсете алады, атап айтқанда:

- білім алушылардың өзіндік танымдық іс-әрекетінде (ізденіс
- бірінші немесе екінші оқытылатын тілді меңгеру, тереңдету,
- білім, білік, дағдылардағы ол қылықтарды жою; тапсыруға дайындау емтихан);
- қашықтықтан оқыту үдерісінде оқу қызметінде;
- сабақта және сабақтан тыс оқу-тәрбие үрдісінде
- оның ішінде қосымша білім беру жүйесіндегі қызмет.

Айта кету керек, аудиовизуалды құралдарды қолдану оқыту бүкіл оқу процесін ұйымдастыруға оң әсер ететін процесс, оны айқын және мақсатты етеді. Оқу процесінде бейнені қолданудың тиімділігі түсіндіріледі: біріншіден, бейне материалдардың қол жетімділігі, олардың жазбасы әртүрлі көздерден өндірілуі мүмкін; екіншіден, бейнетехника мен бейнепродукцияны пайдаланудан белгілі бір тәжірибенің пайда болуы; үшіншіден, оқытушының қызметте белсенді шығармашылық мүмкіндігі. Бейнематериалдардың белсенді пайдаланылуына қарамастан шет тілдерін оқыту процесінде олардың алуан түрлілігін, шетел тілдері бойынша көптеген бейне - курстар, әдістеме бейнематериалдармен жұмыс әлі жеткілікті дамымаған. Мамандандырылған ЖОО-да шет тілін үйренуге неғұрлым тиімді және қолайлы жағдайлар жасалған. Бейнематериал ретінде шетел тілін оқытудың аудиовизуалды құралы, сондай-ақ оның негізінде жасалған дидактикалық материалдар нәтижелі аудиториялық және аудиториядан тыс білім алушылар үшін қажетті жағдайлар жасалған.

Отандық және шетелдік авторлардың еңбектерінде ұсынылған аудиовизуалды мәтіндерді жіктеу негізінде біз коммуникативті-балама жазбаша аударма дағдыларын қалыптастыру үшін қолданылатын аудиовизуалды мәтіндердің өзіндік типологиясын жасадық. Бұл типология технологияларды бірнеше критерийлер бойынша санаттарға бөлуді қамтиды:

1. Аудиовизуалды мәтіндердің интерактивтілік дәрежесі мәтін мен білім алушының белсенді өзара әрекеттесу әлеуетімен анықталады. Интерактивті аудиовизуалды мәтіндерге компьютерлік ойындар немесе бағдарламалар кіреді. Бұл мәтіндер реципиент қабылдаған іс-әрекеттерге байланысты өз мазмұнын таңдап орналастырады. Аудиовизуалды мәтіндерді оқыту барысында білім алушыларды аудиовизуалды мәтіндердің алуан түрлерімен таныстыру үшін интерактивті мәтіндердің фрагменттерін ғана қолданған жөн, ал интерактивті емес аудиовизуалды мәтіндерді (көркем және деректі фильмдер) білім алушылардың оқыту процесіне қызығушылығын арттыру үшін кеңінен дайындауда қолдануға болады.

2. Аудиовизуалды мәтіннің функционалды бағыты негізінен осы мәтінде автордың коммунистік ниетін жүзеге асыруға байланысты. Бұл параметр аудиовизуалды мәтіндерді коммуникативті-балама оқыту құралы ретінде таңдаудың маңызды критерийлерінің бірі болып табылады. Әдетте, аудиовизуалды мәтіндерді қолданудың алғашқы кезеңдерінде ақпараттық бағыттағы мәтіндер (теле-визиялық жаңалықтар, аналитикалық бағдарламалар) пайдаланылады, содан кейін студенттер оқу барысында жарнамалық роликтер мен әзіл-сықақ аудармалар материалында мәтіннің апелляциялық функциясын беруді үйренеді.

3. Аудиовизуалды мәтіннің жанрлық байланысы көбінесе презентация арнасына байланысты және өз кезегінде мәтіннің мазмұнын анықтайды. Кинофильмдер жанрларының мысалдары ретінде шытырман оқиғалы фильм, костюм драмасы, комедия, қорқынышты фильм, триллер, өмірбаяндық фильм және т.б. белгілі бір жанрдағы аудиовизуалды мәтінді таңдау студенттердің дайындық деңгейіне және мәтіннің ауызша және вербальды емес компоненттерінің көлеміне байланысты жүзеге асырылады.

4. Презентация арнасының өлшемі біршама шартты. Бастапқыда әрбір аудиовизуалды мәтін алушыға белгілі бір арна арқылы келеді (кино, видео, теледидар, интернет). Алайда уақыт өте келе аудиовизуалды мәтінді ұсыну арнасы өзгеруі мүмкін. Сонымен, фильм бейнефильмге немесе DVD-ге жазылып, бейнефильмге айналады. Аудиовизуалды мәтінді оқытуда кинофильмдер, бейнефильмдер, теле-мәтіндер, медиатекстер пайдаланылуы мүмкін. Шектеу студенттерге мәтінді оқу жағдайында көрсету үшін қажетті кейбір аудиовизуалды техникалық құралдардың (DVD ойнатқышы, компьютер, Интернетке кіру) қол жетімсіздігі болуы мүмкін.

5. Коммуникативті-баламадағы аудиовизуалды мәтінді (тұтас мәтін, эпизод / серия, фрагмент) ұсыну формасы оқыту алгоритмінің нақты сатысындағы есептерге байланысты өзгеруі мүмкін.

6. Дидактикалық мақсатқа байланысты аудиовизуалды мәтіндер белгілі бір аударма дағдыларын қалыптастыру үшін және студенттердің коммунистік-эквивалентті дағдыларының деңгейін қорытынды тексеру үшін қолданылады.

Отандық және шетелдік зерттеушілердің талдауы нәтижесінде аудиовизуалды мәтін ЖОО-да оқитын білім алушыларға коммуникативті дағдыны қалыптастыруда тиімді құрал ретінде қарастырылды. Барлық аталған мүмкіндіктерді оларды қолданудың психологиялық және әдістемелік шарттары сақталған жағдайда ғана жүзеге асыруға болады. Аудиовизуалды құралдардың сыныптағы орны, оларды қолдану ұзақтығы көбіне білім алушылардың жеке ерекшеліктерімен, олардың оқу әрекетінің стильдерімен анықталады. Аудиовизуалды технологиялар әдістемелік тұрғыдан негізделген кезде ғана қолданылуы керек екенін ескеру маңызды; оларды қолдану мұғалімнен қосымша уақыт пен күш-жігерді және көбінесе арнайы білімді қажет етеді. Мультимедиялық құралдарды

дұрыс пайдалану үшін басқа оқу құралдарымен байланыс орнату, оқытудың бір құралынан екіншісіне логикалық ауысу мүмкіндігін табу, сабаққа білім берудің мақсаттары мен міндеттеріне дәл сәйкес келетін құралдарды енгізу қажет. Оқу процесінде аудиовизуалды мәтінді пайдалану білім алушылардың шет тілін меңгеру дағдыларын жетілдіруге ұмтылысын арттыратыны айқын көрінді.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Копылова В.В. Методика проектной работы на уроках английского языка: методическое пособие / В.В. Копылова. 3-е изд., стереотип. М.: Дрофа, 2006. 93 с
- 2 Верисокин Ю.И. Видеофильмы как средство мотивации школьников при обучении иностранным языкам / Ю.И. Верисокин // Иностранные языки в школе, 2003. - № 5. - С. 31-35.
- 3 Nord Ch. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Rodopi, 2006. P. 274.
- 4 Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. John Benjamins Publishing Co., 2009. P. 286.
- 5 Комиссаров В.Н. Современное переводоведение: учебное пособие. М.: ЭТС, 2002. 424 с.
- 6 Барменкова О.И. Видеозанятия в системе обучения иностранной речи // Иностранные языки в школе. - 1999. - №3. - С. 20- 25.
- 7 Носкова Т.Н. Аудиовизуальные технологии в образовании / Т.Н.Носкова. – СПб.: СПбГУКиТ, 2004. – 197 с.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУДИОВИЗУАЛЬНОГО ТЕКСТА НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ВУЗЕ

В данной статье рассматривается проблема использования аудиовизуальной наглядности на уроках иностранного языка (английского языка) в вузе. Описаны принципы отбора аудио-видеоматериалов, задачи и методы работы с ними в соответствии с коммуникативными и профессиональными компетенциями. Поскольку аудиовизуальные средства обучения являются частью учебного процесса, они содержат специально отобранный, а также методически обработанный материал, который создан с целью использования на уроках иностранного языка. В силу относительного сращения понятий «аудиовизуальные средства обучения» и «технические средства обучения» появляются новые технические средства передачи информации и демонстрации изучаемого материала, что постоянно требует внимания к данной теме.

Также представлен обзор традиционных способов и средств использования аудиовизуального текста студентами неязыковых вузов. Аудиовизуальные тексты предполагают категоризацию текстов по таким критериям, как форма изложения по степени интерактивности (интерактивные, неинтерактивные тексты), функциональной направленности (информационная, привлекательная, художественная), жанру, каналу представления (видеотексты, тексты фильмов, телетекст, медиатекст), форма презентации (полный текст, сериал, фрагмент) и дидактическая цель (обучение, контроль). Развитие теории и методики обучения иностранным языкам привело к поиску новых средств формирования у обучающихся коммуникативно-альтернативных навыков. Одним из таких средств является аудиовизуальный текст, структура которого состоит из двух разнородных частей – вербальной и невербальной, осуществляемой через два канала коммуникации – визуальный и аудиальный.

Ключевые слова: аудиовизуальный текст, обучающийся, метод, обучение, инновации, язык, аудиовизуальные средства обучения (авсо).

THE USE OF AUDIOVISUAL TEXT IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS AT UNIVERSITY

This article deals with the problem of using audiovisual visibility in English as a foreign language lessons in higher education. The principles of selecting audio-video materials, tasks and methods of working with them in accordance with communication and professional competencies are described. Since audiovisual teaching aids are

part of the educational process, they contain specially selected and methodically processed material that is created for the purpose of using it in foreign language lessons. Due to the relative merging of the concepts of "audiovisual teaching aids" and "technical teaching aids", new technical means of transmitting information and demonstrating the material under study appear, which constantly requires attention to this topic.

The article provides an overview of the traditional ways and means of using the audiovisual text by students of non-linguistic universities. Audiovisual texts presupposes the categorization of texts according to criteria such as the presentation form according to the degree of interactivity (interactive, non-interactive texts), functional orientation (informational, attractive, artistic), genre, presentation channel (video texts, film texts, teletext, media text), presentation form (full text, series, fragment) and a didactic goal (training, supervision). The development of the theory and methodology of teaching foreign languages led to the search for new means of forming communicative-alternative skills among students. One of these means is an audiovisual text, the structure of which consists of two heterogeneous parts - verbal and non-verbal, carried out through two communication channels - visual and auditory.

Key words: audio-visual text, learner, method, training, innovation, language, audiovisual teaching aids.

References

- 1 Kopylova V.V. Metodika proektnoj raboty na urokah anglijskogo jazyka: metodicheskoe posobie / V.V. Kopylova. 3-e izd., stereotip. M.: Drofa, 2006. 93 s
- 2 Verisokin Ju.I. Videofil'my kak sredstvo motivacii shkol'nikov pri obuchenii inostrannym jazykam / Ju.I. Verisokin // Inostrannye jazyki v shkole, 2003. -№ 5.-S. 31-35.
- 3 Nord Ch. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Rodopi, 2006. P. 274.
- 4 Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. John Benjamins Publishing Co., 2009. P. 286.
- 5 Komissarov V.N. Sovremennoe perevodovedenie: uchebnoe posobie. M.: JeTS, 2002. 424 s.
- 6 Barmenkova O.I. Videozanjatija v sisteme obuchenija inostrannoju rechi // Inostrannye jazyki v shkole.- 1999. -№3.- S. 20- 25.
- 7 Noskova T.N. Audiovizual'nye tehnologii v obrazovanii / T.N.Noskova.– SPb.: SPbGUKiT, 2004.– 197 s.

Information about authors:

Altynay Kaldybekova, 2nd year master student in specialty 7M01719– foreign languages: two foreign languages, Eurasian National University named after L.N. Gumilyov, Nur-Sultan, Kazakhstan, + 7 (747) 477 25 06. E-mail: k.altynai16@gmail.com

Nurilya Kasymbekova, Candidate of Pedagogical Sciences, L.N. Associate Professor of the Department of Foreign Languages, Eurasian National University named after L.N. Gumilyov, Nur-Sultan, Kazakhstan.